

א

L234567

וישב יעקב (לז, א)

"אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש הואך נתיישבו, וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החורי - פירש לך יישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה, כל גלגולי סיבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח: פלוני הוליד פלוני, וכשבא נח - האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קיצר בהם, ומשהגיע אצל אברהם - האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול: אדם ממשמש בחול וכוברו בכברה, עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה - הוא משליך את הצורות מידו, ונוטל המרגלית" (רש"י)

אוצר החכמה

דברי רש"י דורשים ביאור¹:

משל המרגלית הטמונה בחול, שהדרך למוצאה היא דוקא על ידי משמוש בתוך החול, מתאים לכאורה רק לעשרת הדורות שמאדם ועד נח ולעשרת הדורות שמנח ועד אברהם, שכן אי-אפשר לספר אודות נח או אברהם ללא הזכרת סדר השתלשלות הדורות עד אליהם; אבל כיצד מסביר הדבר את ההכרח להזכיר את תולדות עשו לפני תולדות יעקב - והרי עשו ותולדותיו אינם קודמים ליעקב בסדר הדורות?²

ויש לבאר:

מבואר בתורת החסידות³, שבשורשו הרוחני עשו נעלה יותר מיעקב,

1. על דרך קושיית הבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן.

2. במשכיל לדוד מפרש, שמאחר שהתורה התחילה בסיפור תולדות יצחק, "ואלה תולדות יצחק" - אין ביכולתה לפרש את תולדות יעקב בלבד, שהרי גם עשו הוא מתולדות יצחק, ולכן כתבה בתחילה את תולדות עשו בקיצור; אבל לשם כך היה די בהזכרת עשו ותולדותיו עצמם - כמו שהתורה מפרטת בקיצור את בני קטורה ואת תולדות ישמעאל (ס"פ חיי שרה) ותולדות נחור (ס"פ וירא) - ללא כל האריכות בדבר יישובי עשו ויישובי תולדותיו.

3. ראה תורה אור ותורת חיים ר"פ וישלח. ועוד.

ויש בו ניצוצות קדושה נעלים מאוד, אלא שהם מוסתרים וטמונים, ותפקידו של יעקב הוא לברר ולהוציא מתוכו את הניצוצות ולהעלותם לקדושה. ומכיוון שניצוצות אלו נעלים יותר בשורשם מדרגת יעקב – הרי על-ידי בירורם והעלאתם זוכה גם יעקב עצמו לעלייה בדרגתו.

ולכן מתאים משל המרגלית הטמונה בחול גם ליחס שבין עשו ליעקב, שכן כשם שבמשל אי-אפשר להגיע אל המרגלית ללא המשמוש בחול – כך יעקב אינו יכול להגיע לדרגה נעלית זו מבלי לברר ולהעלות את ניצוצות הקדושה הטמונים בעשו.⁴

משמעות הדברים בעבודת האדם: עשו מסמל את הדברים הגשמיים, שבתוכם טמונים ניצוצות של קדושה, ותפקיד היהודי הוא לברר ולהוציא את הניצוצות ולהעלותם לקדושה; ועל ידי עבודה זו מתעלה היהודי לדרגות שאיננו מסוגל להגיע אליהם בכוחות עצמו.

*

על פי האמור יובן פרט נוסף בסיום דברי רש"י – "ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל המרגלית"⁵: מהו הצורך להדגיש זאת, והרי ברור מאליו שמיד עם מציאת המרגלית הוא משליך את הצרורות, שאין לו כל צורך בהם?

אלא שהדגשה זו אמורה ביחס לעבודה הרוחנית – בירור הניצוצות החבויים בעשו ובענייני העולם הגשמיים:

מאחר שבירור הניצוצות וזיכוכם נעשה תוך כדי עיסוק בענייני העולם, ולעיתים יש צורך לצאת מתחום התורה והתפילה לשם כך – הדבר עלול לגרום לתחושה שיש בדברים הגשמיים חשיבות עצמאית כלשהי.

4. וכפי שאמר יעקב לעשו "ואני אתנהלה לאיטי עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" (וישלח לג, יד), וידוע המבואר (פרש"י שם) שהדבר מתייחס לאחרית הימים ("ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו"), היינו ששלמות עבודת יעקב (ועבודת בני ישראל בכל הדורות) היא כשיגיע אל הר עשו, לאחר שיברר את ניצוצות הקדושה הטמונים בעשו.

5. וכן במדרש תנחומא פרשתנו א (מקור דברי רש"י): "כשהגיע המלך למרגלית, הניח את העפר ואת הצרורות ונתעסק במרגלית".

ולכן נחוצה ההבהרה "ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו":
 אמנם יש צורך לעסוק בדברים הגשמיים, אבל המטרה בכך היא רק כדי
 להוציא מתוכם את הניצוצות שבהם, ואילו הם כשלעצמם אינם אלא
 אוצר החכמה "צרורות", שיש להשליך מיד כשמשיגים את המטרה.

(לקו"ש חט"ו ע' 302 ואילך)

אוצר החכמה

ב

וישב יעקב (לז, א)

"ביקש יעקב לישב בשלווה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. צדיקים
 מבקשים לישב בשלווה; אומר הקב"ה: לא דיין לצדיקים מה שמתוקן
 להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלווה בעולם הזה?!" (רש"י)

מתשובתו של הקב"ה נראה שבקשת הצדיקים "לישב בשלווה" אינה
 בקשה ראויה. כיצד ייתכן איפוא שכל הצדיקים נכשלים בכך?

החידושים

ויש לבאר:

השלווה שהצדיקים שואפים אליה אינה מנוחה ושלווה גופנית, אלא
 בעיקר שלווה רוחנית; הם אינם חפצים במצב של נחת ומרגוע כתכלית
 בפני עצמה, אלא כדי שיוכלו לעבוד את ה' בשלמות. ועל דרך דברי
 הרמב"ם: "נתאו כל ישראל, נביאייהם וחכמיהם, לימות המשיח" – כדי
 שינחתו ממלכויות שאינן מניחות להם לעסוק בתורה ומצוות כהוגן,
 וימצאו להם מרגוע, וירבו בחכמה". מובן איפוא שבקשה זו היא טובה
 וראויה מאין כמוה.

יחד עם זאת אין הקב"ה מעניק להם שלווה זו מיד, משום שמצב זה